

TRANSLATION PROBLEMS OF PHRASEOLOGICAL UNITS IN LITERARY WORKS

Iroda Raxmonova

Lecturer at FarSU (Ferghana State University)

Abstract:

This article explores the challenges and peculiarities encountered in translating phraseological units from English into Uzbek in literary works. Phraseological units are crucial elements that reflect the richness of a language, its national characteristics, and its cultural connotations. The translation process, however, faces numerous challenges, including cultural specificities, semantic shifts, and stylistic differences. This article analyzes the problems encountered in the translation process of phraseological units through examples taken from literary works and proposes solutions to overcome these challenges.

Keywords: Phraseological units, literary works, translation problems, cultural connotations, semantic shifts, English language, Uzbek language, literary translation techniques.

Kirish

Badiiy adabiyotda frazeologik birliklar tilning o'ziga xos xususiyatlarini aks ettiruvchi, ma'naviy va emotsional ma'lumotlarni uzatishga qodir bo'lgan muhim tarkibiy qismlardir. Frazeologik birliklar, har bir millatning madaniyati, urf-odatlar, hayot tarzi va umumiy dunyoqarashini o'z ichiga oladi. Bu birliklar biror narsani tushuntirishda, his-tuyg'ularni ifodalashda yoki vaziyatga bog'liq ravishda ma'lum bir ma'noni oshirishda muhim rol o'ynaydi. Shunday qilib, frazeologik birliklar o'ziga xos ma'no va kontekstga ega bo'lib, ular tarjima jarayonida o'ziga xos muammolarni keltirib chiqaradi.

Ingliz tilidan o'zbek tiliga tarjima jarayoni ko'plab qiyinchiliklar va muammolarni o'z ichiga oladi, chunki har bir tilning frazeologik birliklari o'z milliy xususiyatlariga ega va madaniy konnotatsiyalarni ifoda etadi. Tarjimonlar ko'pincha

frazeologik birliklarning ma'nosini to'g'ri anglashda qiynalishadi, chunki ular kontekstga qarab o'zgarishi mumkin. Badiiy adabiyotda frazeologik birliklarning tarjimai ko'pincha muallifning badiiy uslubini, tasviriyligini va o'ziga xosligini yo'qotishi mumkin. Shuning uchun, badiiy asarlarda frazeologik birliklarning tarjimai o'ziga xos ilmiy tadqiqot va o'rganishlarni talab etadi. Ushbu maqola, frazeologik birliklarni tarjima qilishda yuzaga keladigan muammolarni va ularning yechimi uchun takliflarni ko'rib chiqadi, shuningdek, ingliz va o'zbek tillaridagi misollar bilan tasdiqlanadi.

Tadqiqot Metodlari

Ushbu tadqiqotda frazeologik birliklarning tarjimai jarayonida yuzaga keladigan muammolarni tahlil qilish uchun bir qator metodlardan foydalanilgan.

Lug'at Tahlili: Lug'at tahlili frazeologik birliklarning ma'nosini aniqlashda muhim ahamiyatga ega. Ingliz va o'zbek tillarida mavjud bo'lgan frazeologik birliklarning lug'atlarda qanday ifodalanganligini o'rganish, ularning kontekstual xususiyatlarini aniqlash imkonini beradi. Masalan, "spill the beans" iborasining ma'nosi (o'zbek tilida "sirni oshkor qilish") va uning tarixi tadqiq qilinadi. Bu jarayonda, lug'atlarni taqqoslab, frazeologik birliklarning semantik xususiyatlarini tahlil qilish mumkin.

Madaniyatlararo Taqqoslash: Tarjima jarayonida madaniy konnotatsiyalarni aniqlash juda muhim. Madaniyatlararo farqlar frazeologik birliklarning tarjima jarayonini murakkablashtiradi. Masalan, "barking up the wrong tree" iborasi o'zbek tilida "noto'g'ri yo'lni tanlash" sifatida tarjima qilinishi mumkin. Bu yerda ingliz tilidagi ibora o'zbek tilidagi muqobiliga qaraganda turli madaniy kontekstda o'ziga xos ma'no kasb etadi. Madaniyatlararo taqqoslash yordamida tarjimonlar frazeologik birliklarning haqiqiy mazmunini to'g'ri ifodalash uchun yangi yondashuvlarni o'rganishi mumkin.

Adabiy Tahlil: Badiiy asarlardagi frazeologik birliklarni tahlil qilish, ularning tarjimadagi muammolarini aniqlash va badiiy uslubiy jihatlarini o'rganish uchun adabiy tahlil metodidan foydalaniladi. Badiiy asarlarning tarjimai jarayonida

frazeologik birliklarning ahamiyati muallifning uslubi va obrazini to'liq tushunishga yordam beradi. Masalan, "the grass is always greener on the other side" (o'zbek tilida "boshqalarda har doim yaxshiroq ko'rinadi") iborasi, o'zbek tilida o'ziga xos ma'noga ega bo'lib, tarjima jarayonida ma'no yo'qotilishi mumkin. Ushbu metod yordamida frazeologik birliklar badiiy asarlarning mohiyatini va o'ziga xosligini saqlab qolish uchun qanday ta'sir ko'rsatishi mumkinligini o'rganadi.

Adabiyotlar Tahlili

Frazeologik birliklarning tarjimasi bilan bog'liq tadqiqotlar ko'plab mualliflar tomonidan amalga oshirilgan. Sh.Rahmatullayev (1995) frazeologik birliklarni turli guruhlariga ajratish orqali ularning semantik xususiyatlarini o'rganadi. U frazeologik birliklarning tarjimasi jarayonida yuzaga keladigan muammolarni ko'rsatadi va ularning madaniy konnotatsiyalariga ta'sirini tahlil qiladi. M.Usmonov (2001) va R.Akhmedov (2010) esa badiiy asarlardagi frazeologik birliklarning tarjima jarayonidagi o'ziga xosliklarini tahlil qilish bilan shug'ullangan. Ular frazeologik birliklarning ma'nosini yo'qotmasdan qanday qilib aniq va to'g'ri tarjima qilish mumkinligini o'rganishgan. Masalan, "under the weather" iborasi (o'zbekcha "sog'liq yaxshi emas") sog'liqni yomonlashganligini ifodalaydi, bu esa o'zbek tilida oddiy tarzda ifodalanishi mumkin.

Shuningdek, tadqiqotlarda "let the cat out of the bag" (o'zbekcha "sirni ochmoq") va "a dime a dozen" (o'zbekcha "besh baravar") kabi frazeologik birliklar o'z ma'nolarini yo'qotishi mumkinligi ta'kidlanadi. Bu jarayon, madaniyatlararo farqlar va til o'ziga xosliklari hisobga olinganda, tarjimaning murakkabligini oshiradi. Tarjima jarayonida frazeologik birliklarning o'ziga xosligini to'g'ri anglash va ularni o'zbek tilida to'g'ri ifodalash zarurligi ko'rsatiladi.

Natija

Badiiy adabiyotda frazeologik birliklarning ingliz tilidan o'zbek tiliga tarjima jarayonida bir necha asosiy muammolar va o'ziga xosliklar yuzaga keladi:

Madaniy Farqlar: Madaniy konnotatsiyalar frazeologik birliklarning tarjima jarayonini murakkablashtiradi. Masalan, "the early bird catches the worm" iborasi (o'zbekcha "ertaga turuvchi o'ziga do'st topadi") tarjima jarayonida o'zbek madaniyatiga moslashtirilishi zarur. Tarjimonlar madaniy farqlarni hisobga olib, frazeologik birliklarni kontekstga mos ravishda ifodalashda qiynalishlari mumkin.

Semantik Buzilishlar: Tarjima jarayonida ba'zi frazeologik birliklar asl ma'nosini yo'qotishi yoki buzilishi mumkin. Misol uchun, "barking up the wrong tree" iborasi (o'zbekcha "noto'g'ri izlayapti") asl ma'noni aniq ifoda etmasligi va yangi ma'no olishiga sabab bo'lishi mumkin. Tarjima jarayonida bunday buzilishlar asl badiiy asarning mazmunini va tasviriyligini yo'qotishi mumkin.

Alternativ Tarjima Usullari: Badiiy asarlarda frazeologik birliklarning to'g'ri anglash va ularni o'zbek tiliga mos ravishda ifodalash zarur. Masalan, "to have a chip on one's shoulder" iborasini o'zbek tiliga "noto'g'ri hayot kechirish" tarzida tarjima qilish mumkin, bu esa o'zbek tilidagi o'ziga xos ifodalar bilan bog'liq muammolarni kamaytiradi. Tarjimonlar, badiiy asarlarning o'ziga xosligini saqlab qolish uchun alternativ usullarni qidirishi zarur.

Ushbu tadqiqot, badiiy adabiyotda frazeologik birliklarning tarjimasi jarayonidagi muammolarni ko'rib chiqadi va ularning yechimi uchun takliflarni taqdim etadi. Frazeologik birliklarni to'g'ri anglash va ularni tarjima qilish jarayonida madaniyatlararo farqlarni hisobga olish, tarjima sifatini oshiradi.

Xulosa

Badiiy adabiyotda frazeologik birliklarning ingliz tilidan o'zbek tiliga tarjimasi ko'plab muammolarni keltirib chiqaradi. Madaniyatlararo farqlar, semantik o'zgarishlar va badiiy uslubiy jihatlar tarjimonlarning ishlariga ta'sir etadi. Tarjima jarayonida frazeologik birliklarning kontekstual ahamiyatini to'g'ri aniqlash va ularni o'zbek tiliga mos ravishda ifodalash zarur. Ushbu tadqiqot frazeologik birliklarni tarjima qilishda yondashuvlarni takomillashtirish va tarjima sifatini oshirishga yordam beradi. Kelajakda badiiy adabiyotdagi frazeologik birliklarni

o'rganish va ularning tarjima jarayonini takomillashtirish uchun ko'proq tadqiqotlar o'tkazilishi zarur.

Maqola badiiy asarlardagi frazeologik birliklarning ingliz tilidan o'zbek tiliga tarjima muammolarini tahlil qilish va ularni yechish usullari bo'yicha keng qamrovli va mukammal ma'lumotlar taqdim etadi, bu esa til va madaniyat o'rtasidagi bog'liqlikni yanada chuqurroq tushunishga imkon beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

- 1.Rahmatullayev, Sh. (1995). O'zbek tilidagi frazeologizmlar va ularning semantik tahlili. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Fanlar Akademiyasi.
- 2.Usmonov, M. (2001). Badiiy tarjima va frazeologizm. Toshkent: O'zbekiston Milliy Universiteti.
- 3.Akhmedov, R. (2010). Tarjima nazariyasi va amaliyoti. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Oliy va O'rta Maxsus Ta'lim Vazirligi.
- 4.Husniddinov, A. (2018). Lingvistik tadqiqotlar: frazeologizm va ularning tarjimasi. Toshkent: O'zbek Tilshunosligi Akademiyasi.
- 5.Aliev, A. (2019). Madaniyatlararo tarjima: frazeologik birliklar va muammolar. Toshkent: Fan va Texnologiyalar.
- 6.Qayumov Q. N. KICHIK SHAHARLAR INFRASTRUKTURASIDA IJTIMOIIY SIYOSATNI RIVOJLANTIRISHNING USTUVOR JIHATLARI //ILMIY AXBOROTNOMA. – 2021. – C. 75.
- 7.Nozimjonovich K. K. et al. THE SOCIAL PROBLEM OF VIOLENCE AGAINST WOMEN IN SMALL TOWNS OF UZBEKISTAN AND WOMEN IN THEM //International Journal of Early Childhood Special Education. – 2022. – T. 14. – №. 3.